SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 12/04-28

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 16. apríla 2004 v senáte zloženom z predsedu Jána Lubyho a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha prerokoval prijatú sťažnosť A. Š., bytom Z., S. n. T., zastúpenej advokátom JUDr. D. H., K., vo veci porušenia jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Košice - okolie v konaní vedenom pod sp. zn. 17 C 407/97 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo A. Š. na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Košice - okolie v konaní vedenom pod sp. zn. 17 C 407/97 p o r u š e n é b o l o .

2. Okresnému súdu Košice - okolie v konaní vedenom pod sp. zn. 17 C 407/97 p r i k a z u j e konať bez zbytočných prieťahov.

3. A. Š. p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie v sume 25 000 Sk (slovom Dvadsaťpäťtisíc slovenských korún), ktoré jej je Okresný súd Košice - okolie p o v i n n ý vyplatiť do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 27. novembra 2003 doručená sťažnosť A. Š. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namieta porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Košice - okolie (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 17 C 407/97.

Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 12/04-12 z 22. januára 2004 prijal sťažnosť sťažovateľky podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie.

Predseda okresného súdu vo vyjadrení k sťažnosti z 25. marca 2004 uviedol, že:

„Žaloba bola podaná na tunajší súd 12. 2. 1996 a bola zaevidovaná pod č. k. 17 C 48/96. V tomto konaní bolo vydané predbežné opatrenie, ktorým sa zakázalo odporcovi akokoľvek nakladať s predmetnými nehnuteľnosťami, ktoré boli v jeho vlastníctve a nároky, z ktorých boli predmetom súdneho konania. Dňa 16. 9. 1999 bol vyhlásený rozsudok s tým, že časť uplatneného nároku žalobcov bola vylúčená na samostatné konanie, ktoré je vedené pod sp. zn. 17 C 407/97.

Vzhľadom k tomu, že navrhovateľka bola pracovníčkou tunajšieho súdu boli z prejednávania veci uznesením Krajského súdu v Košiciach zo dňa 12. 11. 1999 vylúčení sudcovia (...).

Konanie prebiehalo bez prieťahov. Spis bol pridelený Mgr. S..

Pojednávanie 7. 6. 2000 odročené na neurčito za účelom skončenia dedičského konania po nebohom odporcovi - otcovi sťažovateľky. Dedičské konanie bolo skončené vydaním osvedčenia o dedičstve, ktoré nadobudlo právoplatnosť 1. 2. 2001.

Pojednávanie 27. 6. 2001 odročené na neurčito, s tým, že účastníkom bola uložená povinnosť, aby v lehote 3 mesiacov oznámili súdu skutočnosti, ktoré boli potrebné na ďalšie pokračovanie v konaní. Žalobcovia si povinnosť splnili 22. 10. 2001, žalovaný 28. 11. 2001.

Sudkyňa Mgr. S. odišla na materskú dovolenku a spis bol dňa 31. 1. 2002 pridelený JUDr. M. JUDr. M. dňa 24. 6. 2002 predložila spis predsedovi Okresného súdu Košice - okolie na pridelenie inému sudcovi, lebo cítila byť vo veci zaujatá.

Spis bol následne pridelený JUDr. H. - za uvedené obdobie sa vo veci nekonalo.

Začiatkom mája 2003 prevzala senát po JUDr. H. Mgr. K. Dňa 7. 10. 2003 sťažovateľka podala žiadosť o odblokovanie nehnuteľnosti, na ktorú bolo vydané predbežné opatrenie. Žiadosť o zrušenie predbežného opatrenia zo strany žalobcu bola v tomto konaní podaná celkom 3-krát. Z toho 2-krát bola táto žiadosť súdom zamietnutá. O poslednej žiadosti súd ešte nerozhodol. Dňa 6. 2. 2004 boli na výsluch predvolaní účastníci konania za účelom možnosti ukončenia sporu zmierom. Žalobkyňa p. V. sa dostavila na výsluch a doložila súdu krátkou cestou jej predstavu finančného vysporiadania medzi účastníkmi sporu, aby bolo možné ukončiť spor súdnym zmierom. Na výsluch sa dostavila aj sťažovateľka - žalovaná so svojím právny zástupcom. Súd oboznámil žalovanú s návrhom žalobkyne na podmienky, za ktorých by bola ochotná sa dohodnúť. Nato bol výsluch prerušený pre poplach hlásený v budove súdu. Právny zástupca žalovanej bol vyzvaný, aby následne oznámil súdu, či žalovaná prijme podmienky navrhnuté žalobkyňou. Dňa 10. 3. 2004 sa dostavil právny zástupca žalovanej a oznámil súdu, že spor nie je možné uzavrieť a teda, že bude potrebné v konaní pokračovať.“

Preskúmaním doterajšieho postupu okresného súdu ústavný súd z vyžiadaného spisu sp. zn. 17 C 407/97 (pôvodne pod sp. zn. 17 C 48/96) zistil, že v predmetnej veci

od 16. septembra 1997, keď bol nárok žalobcov proti žalovanému (právnemu predchodcovi sťažovateľky) okresným súdom vylúčený na samostatné konanie a zaevidovaný pod sp. zn. 17 C 407/97, boli vykonané tieto podstatné úkony:

Dňa 9. januára 1998 okresný súd určil termín pojednávania na 6. február 1998. Pojednávanie bolo odročené na neurčito z dôvodu vyžiadania kópií znaleckého posudku od žalobcov.

Dňa 9. februára 1998 žalobcovia okresnému súdu doručili kópie znaleckého posudku.

Dňa 19. februára 1998 okresný súd doručil znalecký posudok na vyjadrenie žalovanému.

Dňa 31. marca 1998 okresný súd určil termín pojednávania na 30. apríl 1998.

Dňa 23. apríla 1998 právny zástupca žalovaného doručil okresnému súdu vyjadrenie k znaleckému posudku. Dňa 30. apríla 1998 sa konalo pojednávanie, ktoré bolo odročené na neurčito za účelom predvolania svedkov a vyžiadania spisovej dokumentácie.

Dňa 5. mája 1998 okresný súd žiadal od Obvodného úradu Čaňa spis, 29. mája 1998 mu spis bol doručený. Dňa 2. júna 1998 okresný súd vyzval právnu zástupkyňu žalobcov, aby oznámili adresy svedkov (24. júna a 6. augusta 1998 opakoval výzvu), 6. augusta 1998 určil termín pojednávania na 11. september 1998. Dňa 11. septembra 1998 sa konalo pojednávanie v neprítomnosti žalovaného a jeho právneho zástupcu, na ktorom okresný súd vykonal dokazovanie výsluchom svedkov. Pojednávanie bolo odročené na 8. október 1998.

Dňa 5. októbra 1998 bol zrušený termín tohto pojednávania.

Dňa 28. októbra 1998 okresný súd určil termín pojednávania na 12. november 1998. Na tomto pojednávaní, ktoré bolo odročené na 17. december 1998 vykonal okresný súd dokazovanie výsluchom svedkov.

Dňa 17. decembra 1998 v neprítomnosti žalovaného vypočul ďalších svedkov a odročil pojednávanie na 29. január 1999.

Dňa 26. januára 1999 právny zástupca žalovaného doručil okresnému súdu vyjadrenie a rozšírený protinávrh k žalobe.

Dňa 9. februára 1999 žalobcovia rozšírili návrh a 31. marca 1999 okresný súd pripustil zmenu návrhu žalobcov.

Dňa 11. mája 1999 právny zástupca žalovaného doručil okresnému súdu návrh na zrušenie predbežného opatrenia.

Dňa 2. augusta 1999 okresný súd vyzval právnu zástupkyňu žalobcov o vyjadrenie k návrhu na zrušenie predbežného opatrenia, 16. augusta a 27. augusta 1999 žalobcovia a ich právna zástupkyňa doručili vyjadrenie okresnému súdu.

Dňa 26. októbra 1999 bol spis predložený Krajskému súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) za účelom rozhodnutia o námietke zaujatosti sudcov okresného súdu. Dňa 19. novembra 1999 bol spis vrátený z krajského súdu spolu s uznesením o vylúčení desiatich sudcov okresného súdu.

Dňa 15. februára 2000 bol návrh žalovaného na zrušenie predbežného opatrenia zamietnutý. Dňa 27. apríla 2000 okresný súd určil termín pojednávania na 7. jún 2000, ktoré pre neprítomnosť účastníkov konania odročil.

Dňa 12. septembra a 16. januára 2001 okresný súd zisťoval na notárskom úrade stav dedičského konania po zomrelom Š. G. a 24. januára 2001 mu notársky úrad oznámil, že dedičské konanie bolo skončené 16. januára 2001.

Dňa 12. februára 2001 okresný súd si vyžiadal od notárskeho úradu osvedčenie o dedičstve, ktoré mu bolo doručené 7. marca 2001.

Dňa 10. apríla 2001 žalobkyňa žiadala okresný súd o pokračovanie v konaní proti dedičom žalovaného.

Dňa 4. júna 2001 okresný súd určil termín pojednávania na 27. jún 2001, na ktorom pripustil zmenu na strane účastníka konania (žalovanou sa stala sťažovateľka). Po vykonanom dokazovaní výsluchom sťažovateľky pojednávanie bolo odročené na neurčito za účelom predloženia vyjadrení od právnych zástupcov účastníkov.

Dňa 29. septembra 2001 okresný súd urgoval vyjadrenia.

Dňa 22. októbra 2001 bolo okresnému súdu doručené vyjadrenie žalobkyne a 28. novembra 2001 právneho zástupcu sťažovateľky.

Dňa 7. októbra 2003 právny zástupca sťažovateľky doručil okresnému súdu návrh na zrušenie predbežného opatrenia.

Dňa 26. januára 2004 okresný súd určil termín výsluchu sťažovateľky na 6. február 2004.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami, ako aj obsahom súdneho spisu okresného súdu sp. zn. 17 C 407/97 dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Sťažovateľka sa svojou sťažnosťou domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov...“. Domáhala sa tiež vyslovenia porušenia svojho práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou „odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov“ (I. ÚS 24/03, II. ÚS 66/03, IV. ÚS 15/03), pričom „tento účel možno zásadne dosiahnuť právoplatným rozhodnutím. Nestačí, že štátny orgán vo veci koná. K vytvoreniu stavu právnej istoty preto dochádza až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní okresného súdu vedeného pod sp. zn. 17 C 407/97 došlo k zbytočným prieťahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (II. ÚS 813/00, I. ÚS 20/02, III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka súdneho konania (2) a postup samotného súdu (3).

Pri vyhodnotení doterajšieho konania vo veci vedenej pod sp. zn. 17 C 407/97 podľa troch označených základných kritérií ústavný súd dospel k týmto záverom:

1. Predmetom konania na okresnom súde je žaloba o zaplatenie peňažnej sumy z titulu predaja rodinného domu a súčasne rozhodovanie o protinávrhu žalovaného (sťažovateľky) na uvedenie nehnuteľnosti do pôvodného stavu a jej vypratanie. Ústavný súd po oboznámení sa s vyžiadaným spisom konštatuje, že ide o vec, ktorá zo skutkového ani z právneho hľadiska nevykazuje črty mimoriadnej náročnosti a právnej zložitosti. V danom prípade ide o bežnú súčasť sporovej agendy na všeobecných súdoch, podklad pre rozhodnutie v týchto sporoch tvorí súdnou praxou ustálená a používaná právna úprava. Výklad a používanie tejto právnej úpravy sú stabilizované v pomerne rozsiahlej judikatúre všeobecných súdov, kde je upravená aj metodika postupu všeobecných súdov v týchto sporoch. Okresný súd vo svojom vyjadrení ani nenamietol skutkovú a právnu zložitosť danej veci.

2. Správanie účastníka konania je druhým kritériom pri rozhodovaní o tom, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prieťahom podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd konštatuje, že správanie právneho predchodcu sťažovateľky tým, že sa bez ospravedlnenia nezúčastnil piatich pojednávaní, nemožno považovať za také, ktoré by bolo v súlade s právami a povinnosťami účastníka sporového konania.

V danom prípade ide o sporové konanie, v ktorom je povinnosťou účastníka konania postupovať aktívne, súčinnostne a komunikovať so súdom tak, aby súd mohol o uplatnenej ochrane rozhodnúť v súlade so zákonom [§ 6 a § 120 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“)].

Z obsahu spisu okresného súdu vyplýva, že ku vzniku zbytočných prieťahov v konaní prispel aj právny predchodca sťažovateľky, a to tým, že sa bez akéhokoľvek ospravedlniteľného dôvodu nezúčastnil zo šiestich nariadených pojednávaní piatich.

Aj právny zástupca sťažovateľky na výzvu okresného súdu z pojednávania konaného 27. júna 2001 odpoveď doručil iba na základe urgencie okresného súdu z 28. septembra 2001 v mesiaci november 2001.

Tieto skutočnosti ústavný súd vyhodnotil tak, že i samotná sťažovateľka, resp. jej právny zástupca sa svojou pasivitou podieľali na zbytočných prieťahoch v konaní pred okresným súdom.

3. Tretím hodnotiacim kritériom, uplatnením ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, je postup okresného súdu. Ústavný súd konštatuje, že v konaní okresného súdu sa vyskytli v určitom období zbytočné prieťahy, v určitom období bolo jeho konanie málo efektívne a minulo sa svojmu účinku. Okresný súd síce nariaďoval pojednávania a vo veci konal (od 6. februára 1998 do 27. júna 2001 nariadil 7 pojednávaní), vykonával dokazovanie výsluchom účastníkov a svedkov, pritom však nerešpektoval zásadu hospodárnosti konania. Z neúčasti právneho predchodcu sťažovateľky na pojednávaniach v dňoch 6. februára 1998, 30. apríla 1998, 11. septembra 1998, 17. decembra 1998 a 29. januára 1999, ako aj z neprítomnosti žalobcov nevyvodil žiadne opatrenia a závery, na ktoré bol oprávnený a povinný podľa príslušných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku.

Ústavný súd pripomína, že základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov je príkazom pre všetky štátne orgány na také konanie, ktoré vytvára právnu istotu pre subjekty práva. Základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov zákonodarca zabezpečuje prostredníctvom procesnoprávnych inštitútov, ktoré sú štátne orgány vrátane všeobecných súdov povinné efektívne a vecne správne využívať. Občiansky súdny poriadok obsahuje viaceré účinné prostriedky zabezpečujúce plynulosť a optimálnu dĺžku súdneho konania, ktorej výsledkom je právoplatné rozhodnutie a stav právnej istoty.

Táto povinnosť súdu a sudcu vychádza z § 6 OSP, ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 OSP, podľa ktorého akonáhle sa konanie začalo, postupuje v ňom súd bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Sudca je podľa § 117 ods. 1 OSP povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov.

Okresný súd bol nečinný bez akejkoľvek zákonnej prekážky v období od 27. júna 2001, keď odročil pojednávanie na neurčito za účelom vyžiadania vyjadrení od právnych zástupcov účastníkov, do 26. januára 2004, keď určil termín výsluchu sťažovateľky na 6. február 2004 (tento úkon bol prerušený pre hlásený poplach v budove okresného súdu, v spise sa zápisnica o tomto úkone ani žiadny iný doklad nenachádza).

Ústavný súd poukazuje i na tú skutočnosť, že právny zástupca sťažovateľky doručil okresnému súdu 7. októbra 2003 návrh na zrušenie predbežného opatrenia, o ktorom okresný súd do vydania tohto nálezu nerozhodol.

Ústavný súd konštatuje, že okresný súd napriek tomu, že od vylúčenia návrhu na samostatné konanie uplynula doba viac ako 6 rokov, v merite veci nerozhodol a konanie je stále na súde prvého stupňa.

Táto zdĺhavosť konania okresného súdu nemôže byť podľa ústavného súdu ničím ospravedlniteľná.

Ústavný súd preto uzavrel, že v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 17 C 407/97 bolo porušené základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, pretože vzťah medzi pasivitou a nedostatočnou súčinnosťou na strane sťažovateľky (resp. jej právneho predchodcu)

a nečinnosťou, resp. nesprávnou a neefektívnou činnosťou okresného súdu svedčí o podstatne významnejšom podiele okresného súdu na zbytočných prieťahoch.

III.

V zmysle čl. 127 ods. 2 druhej vety ústavy ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

Keďže k porušeniu základného práva sťažovateľky došlo nečinnosťou okresného súdu, ústavný súd mu prikázal vo veci konať bez zbytočných prieťahov.

Vzhľadom na to, že ústavný súd rozhodol o porušení základného práva sťažovateľky, zaoberal sa jej žiadosťou o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde „Ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha“. Z ustanovenia § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde vyplýva, že primerané finančné zadosťučinenie má povahu náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch.

Sťažovateľka vo svojej sťažnosti žiadala aj priznanie primeraného finančného zadosťučinenia vo výške 200 000 Sk. Odôvodnila to tým, že v dôsledku nekonania okresného súdu pretrváva u nej dlhodobo stav právnej neistoty a platnosťou predbežného opatrenia bez právneho základu dochádza k zásahu do výkonu jej vlastníckeho práva.

Ústavný súd pri priznaní primeraného finančného zadosťučinenia vychádzal z tej skutočnosti, že sťažovateľka požiadala o ochranu základného práva na prerokovanie

veci bez zbytočných prieťahov v spore, ktorého dĺžku doterajšieho trvania nemožno ničím ospravedlniť. Podľa názoru ústavného súdu nemožno žiadať od sťažovateľky, aby čakala na výsledok súdneho sporu viac ako 6 rokov, a nie je akceptovateľné, aby po takejto dobe bol stav konania taký, aký bol zistený v tomto prípade. Vzhľadom na to, že aj sťažovateľka a jej právny predchodca sa podieľali na zbytočných prieťahoch súdneho konania, ústavný súd dospel k záveru, že primerané finančné zadosťučinenie vo výške 25 000 Sk (slovom Dvadsaťpäťtisíc slovenských korún), ktoré je jej okresný súd povinný zaplatiť v súlade s výrokom tohto nálezu, je primeranou satisfakciou spojenou s porušením základného práva sťažovateľky.

Úhradu trov konania ústavný súd nepriznal, pretože sťažovateľka si trovy právneho zastúpenia pred ústavným súdom neuplatnila.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 16. apríla 2004